

ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԴԱԿԻԹ ՀԱՆԿԵՐԴՅԱՆ

ՀՊՏՀ ՄՏՀ՝ ամբիոնի պրոֆեսոր,
տնտեսագիտության դոկտոր

ՀՌԿՀԱՆՆԵՍ ՄԵԼՔՈՒՄՅԱՆ

ՀՊՏՀ ՄՏՀ՝ «Միջազգային արժույթային հարաբերություններ»
մասնագիտացման մագիստրատուրայի 2-րդ կուրսի ուսանող

**ԵԱՏՄ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ԱՎԵԼԱՑՎԱԾ
ԱՐԺԵՔԻ ՀԱՐԿԻ ՆԵՐԴԱՇՆԱԿԵՑՄԱՆ
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ**

ԵԱՏՄ անդամ երկրների հարկային օրենսդրություններին հատուկ են մի շարք ընդհանուր հիմնախնդիրներ, որոնցից են տնտեսավարող սուբյեկտների միջև հարկային բեռի անհամաչափ բաշխումը և հարկային օրենսդրությունների որոշ տարբերությունները: Ժամանակակից փուլում հիմնական խնդիրներից մեկը ԱԱՀ դրույթաչափերի ներդաշնակեցումն է, քանի որ ներկայումս ԵԱՏՄ անդամ երկրներում կիրառվող դրույթաչափերը հիմնականում չեն համընկնում: Երկարաժամկետ հեռանկարում անուղղակի հարկման միասնականացումը կնպաստի աշխատանքի և կապիտալի առավել արդյունավետ վերաբաշխմանը, բնակչության և ընկերությունների եկամուտների ավելացմանը, ԵԱՏՄ անդամ երկրներում գործարար միջավայրի և բիզնեսի արդյունավետության մակարդակի բարձրացմանը:

Հիմնաբառեր. ավելացված արժեքի հարկ, հարկային համակարգերի ներդաշնակեցում, հարկային բեռի անհամաչափ բաշխում

JEL: F69, H71

Ընդունված է համարել, որ տարածաշրջանային միասնացման ԵՄ փորձում առավել արժեքավոր է որոշումների ընդունման մեխանիզմը, որով վերջինս էականորեն տարբերվում է ԵԱՏՄ մեխանիզմից: Ընդ որում, հենց որոշումների ընդունման մեխանիզմն է եղել ԵՄ հաջող զարգացման գլխավոր գործոնը: Այդ մեխանիզմի օգնությամբ ԵՄ-ին հաջողվում է ընդունել որոշում-

ներ, որոնք համապատասխանում են ինչպես մեծ, այնպես էլ փոքր երկրների տնտեսական շահերին, իսկ ԵՄ համատեղ քաղաքականությունից դժգոհող քաղաքացիների թիվը զգալիորեն զիջում է ԵՄ նկատմամբ դրական տրամադրված քաղաքացիների թվին:

Սակայն 2014 թվականից սկսել են ի հայտ գալ կասկածներ ԵՄ շրջանակներում ընդունվող որոշումների արդյունավետության վերաբերյալ: Մասնավորապես՝

- կասկածներ, ըստ որի՝ վերազգային ինտեգրացիոն մեխանիզմի զարգացումն արդյոք կհամապատասխանի՞ առանձին երկրների ազգային շահերին՝ այդ մեխանիզմի ժողովրդավար լինելու և առանձին երկրների հարկային համակարգերի վրա ազդեցության տեսակետից,
- մտահոգություններ, կապված այն հանգամանքի հետ, որ միջազգային կարգավորումներում վերազգային տարրերի ամրապնդման միտումների արդյունքում պետությունը կորցնում է ազգային տնտեսության նկատմամբ վերահսկողությունը:

Սակայն այդ կասկածները չեն կարող չեղարկել ԵՄ միասնացման անվիճելի հաջողությունները, այդ թվում՝ հարկային ինտեգրման ոլորտում:

Անուղղակի հարկման ոլորտում իրականացվում է ԵՄ անդամ երկրների հարկային համակարգերի ներդաշնակեցում, իսկ եկամտագույքային ուղղակի հարկման ոլորտում՝ կարգավորում: Հարկային համակարգերի կարգավորման հիմնական նպատակներն են ԵՄ մակարդակում կրկնակի հարկման բացառումը, ֆիսկալ խոչընդոտների վերացումը, խտրականության բացառումը¹:

ԵՄ երկրների հարկային մարմինների կողմից աշխատանքներ են տարվում նաև հարկային վարչարարության բարելավման ուղղությամբ՝ անուղղակի հարկերի գումարների վերաբերյալ տեղեկատվության փոխանակության միջոցով²:

Անդրադառնալով ԵԱՏՄ անդամ երկրների հարկային օրենսդրություններին՝ արձանագրենք, որ վերջիններիս հատուկ են մի շարք ընդհանուր հիմնախնդիրներ, որոնք բացասաբար են ազդում փոխշահավետ առևտրային հարաբերությունների ակտիվության վրա: Այդ հիմնախնդիրներից են տնտեսավարող սուբյեկտների միջև հարկային բեռի անհամաչափ բաշխումը և հարկային օրենսդրությունների որոշ տարբերությունները, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի ազդում են միասնացման գործընթացի վրա: Մասնավորապես՝ ԵԱՏՄ անդամ երկրներում հիմնական հարկատեսակների դրույքաչափերի ամբողջական միասնականացում առայժմ չի դիտարկվում, քանի որ հարկերի դրույքաչափերը կախված են այդ երկրների տնտեսական զարգացման մակարդակից, ինչպես նաև յուրաքանչյուր երկրում իրականացվող հարկային քաղաքականությունից³:

¹ Տե՛ս **Алисенов А.С.**, Перспективы налоговой интеграции государств - членов Евразийского экономического союза, Финансовый журнал / Financial Journal, №5, 2017, էջ 113:

² Տե՛ս **Алисенов А.С.**, Налоговые аспекты интеграции Евразийского экономического союза // Всероссийский экономический журнал (ЭКО), № 2, 2017, էջ 90:

³ Տե՛ս **Ратушняк Е.С.**, Об унификации внешнеэкономической политики в сфере налогообложения в странах ЕЭП: проблемы и перспективы; Журнал "Вестник МГИМО-Университета", №1 (34), 2014, էջ 76. <https://cyberleninka.ru/article/n/ob-unifikatsii-vneshneekonomicheskoy-politiki-v-sfere-nalogooblozheniya-v-stranah-eeep-problemy-i-perspektivy>

Ներկայումս ԵԱՏՄ շրջանակներում ձևավորվել է երկմակարդակ հարկային համակարգ (բացառությամբ ՌԴ-ի, որտեղ հարկային համակարգը եռամակարդակ է): Այսպես՝ Հայաստանում առկա են 8 համապետական և 2 տեղական հարկեր, Բելառուսում, համապատասխանաբար՝ 12 և 4, Ղազախստանում՝ 5 և 12, Ղրղզստանում՝ 6 և 16, ՌԴ-ում՝ 16 համապետական, 7 տարածաշրջանային և 5 տեղական⁴:

Ժամանակակից փուլում հիմնական խնդիրներից մեկը տարբեր հարկատեսակների դրույքաչափերի, առաջին հերթին՝ ԱԱՀ դրույքաչափերի նույնականացումն է, քանի որ ներկայումս ԵԱՏՄ անդամ երկրներում կիրառվող դրույքաչափերը չեն համընկնում, ընդ որում, առանձին հարկատեսակների գանձումը կատարվում է նշանակման երկրի սկզբունքին համապատասխան: Այսպես օրինակ՝ արտադրանքի ներմուծման ժամանակ կիրառվում է ներմուծող երկրում գործող դրույքաչափը, այսինքն՝ ՌԴ ներմուծման դեպքում ԵԱՏՄ երկրների համար գործում են համապատասխանաբար՝ 10% և 18% դրույքաչափերը, Ղազախստանի դեպքում՝ 12%, Բելառուսի, Ղրղզստանի և Հայաստանի դեպքում՝ 20%⁵:

Մասնագետների կարծիքով՝ ազգային հարկային համակարգերում առկա տարբերությունները չեն նպաստում միասնական ներդրումային տարածքի՝ որպես ինտեգրող երկրների ներդրումային գրավչության բարձրացման հիմնական գործոնի ձևավորմանը: Վերոնշյալ խնդրի լուծման առավել նախընտրելի տարբերակ է դիտարկվում ԵԱՏՄ երկրներում կիրառվող անուղղակի հարկերի դրույքաչափերի նույնականացումը՝ անդամ երկրների միջև վճարած հարկերի գումարների հետագա բաշխման մեխանիզմի կիրառմամբ⁶:

Աղյուսակ 1

ԵԱՏՄ անդամ երկրների բյուջետային եկամուտների կառուցվածքը 2017 թ.*

Ցուցանիշներ	Ռուսաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Հայաստան	Ղրղզստան
Ընդամենը եկամուտներ, այդ թվում՝	100	100	100	100	100
Շահութահարկ	5.1	5.2	15.9	8.9	3.2
ԱԱՀ	34.0	32.3	17.2	33.0	33.5
Ակցիզային հարկ	6.5	11.8	0.8	6.7	7.1
Եկամուտներ արտաքին տնտեսական գործունեությունից	17.2	17.9	12.3	5.9	12.3
Այլ	37.1	32.8	53.8	45.5	44.0

* Հաշվարկվել է ըստ՝ Финансовая статистика Евразийского экономического союза. Оперативные данные за 2017 год. Статистический сборник; Евразийская экономическая комиссия. М., 2018, էջ 17–18 (124).
http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/fin_stat/statistical_publications/Pages/default.aspx

⁴ Տե՛ս **Мамбеталиев Н.Т., Лебедева Т.В.**, Становление налоговых систем в государствах Евразийского экономического сообщества, Журнал "Налоговый вестник", № 5, 2011. <http://www.nalvest.com/nv-articles/detail.php?ID=24973>

⁵ Տե՛ս **Малис Н., Грундел Л., Горохова Н.**, Актуальные проблемы налогового администрирования НДС. "Налоговый вестник", № 12, 2015, էջ 64:

⁶ Տե՛ս **Трунина Е.В.**, Правовое регулирование таможенных отношений в Евразийском экономическом союзе // Евразийство: на пути к "Большой Европе": учеб пособие / кол. авт., науч. ред. Ю.Н. Сушкова. Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2015, էջ 188:

ԵԱՏՄ անդամ երկրների հարկային համակարգերի ինտեգրման անհրաժեշտությունը պայմանավորված է նաև նրանով, որ հարկային համակարգի միջոցով վերաբաշխվում է այդ երկրներում ստեղծված ՀՆԱ մեծ մասը, իսկ ԵԱՏՄ անդամ երկրների պետական եկամուտների կառուցվածքում հարկային եկամուտները շոշափելի տեսակարար կշիռ ունեն (աղյուսակ 1):

Հարկ է նշել, որ ԵԱՏՄ անդամ երկրների հարկային համակարգերն, ընդհանուր առմամբ, նման են, դրանց գործունեությունն ուղղված է ներդրումների ներգրավմանը, ինչի մասին վկայում են ցածր դրույթաչափերը, սակայն մակրոտնտեսական ցուցանիշները կտրուկ տարբերվում են (աղյուսակ 2):

Աղյուսակ 2

ԵԱՏՄ անդամ երկրների հիմնական հարկերի դրույթաչափերը և ՀՆԱ ցուցանիշները 2017 թ.*

Պետություն	Հիմնական հարկերի դրույթաչափեր			Մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ (ԱՄՆ դոլար)	ՀՆԱ (մլրդ ԱՄՆ դոլար)
	Շահութահարկ	ԱԱՀ	Եկամտային հարկ		
Ռուսաստան	20	0; 10; 18	13; 15; 30; 35	8769	1286.2
Բելառուս	18	0, 10; 20	9; 13; 16	4964	47.2
Ղազախստան	15	0; 12	5; 10	7509	135.0
Հայաստան	20	20	10; 23; 28; 36 (պրոգրեսիվ)	3525	10.5
Ղրղզստան	10	0; 12	10	1078	6.5

* Հաշվարկվել է ըստ՝ Евразийский экономический союз в цифрах: краткий статистический сборник. Евразийская экономическая комиссия. М., 2018, 206 էջ.
http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/econstat/Pages/statpub.aspx

ԵԱՏՄ երկրների տնտեսությունների ներդրումային գրավչության մասին են վկայում հարկային բեռի վերաբերյալ տվյալները, որոնք, ընդհանուր առմամբ, համադրելի են ԲՀՈՉԱ և ՏՀԶԿ երկրների տվյալների հետ (աղյուսակ 3):

Աղյուսակ 3

Հարկային բեռը ԵԱՏՄ, ԲՀՈՉԱ և ՏՀԶԿ անդամ երկրներում (հարկեր/ՀՆԱ)*

Երկիր	Ժամանակաշրջան					
	2011	2012	2013	2014	2015	2017
ԵԱՏՄ						
Ռուսաստան	37.26	37.67	36.62	36.64	36.61	33.7
Բելառուս	38.76	40.53	41.95	41.84	42.33	30,1
Ղազախստան	27.70	26.92	25.26	25.63	23.52	21,2
Հայաստան	22.09	22.31	23.67	23.55	23.71	22,9
Ղրղզստան	31.84	33.82	33.94	30.51	30.18	28,7
ԵԱՏՄ (միջին)	30.10	30.90	31.21	30.39	29.93	27.3
ԲՀՈՉԱ (առանց Ռուսաստանի)						
Բրազիլիա	36.95	38.12	37.87	38.19	37.86	35,9
Հնդկաստան	18.71	19.48	19.76	19.47	19.54	19,45
Չինաստան	27.68	28.36	28.18	27.36	27.40	27,47
Հարավային Աֆրիկա	27.87	28.30	28.77	28.80	28.77	28,71
ԲՀՈՉԱ (միջին)	27.80	28.56	28.65	28.45	28.40	27,88
ՏՀԶԿ (միջին)	33.27	33.73	34.46	34.64	34.71	35,9

* Հաշվարկվել է ըստ՝ Основные направления налоговой политики на 2016 год и на плановый период 2017 и 2018 годов, http://minfin.ru/common/upload/library/2015/07/main/ONNP_2016-2018.pdf, Евразийский экономический союз в цифрах: краткий статистический сборник, Евразийская экономическая комиссия. М., 2018, էջ 20 (206), OECD (2018), Taxing Wages 2018, OECD Publishing, Paris. <http://www.oecd.org/ctp/tax-policy/taxing-wages-20725124.htm>; <https://countryeconomy.com/countries/groups/brics>.

Այսպիսով՝ աղյուսակ 3-ի տվյալները ցույց են տալիս, որ առավել ցածր միջին հարկային բեռը բաժին է ընկնում ԵԱՏՄ երկրներին, մի փոքր ավելի է ԲՀՈԶԱ երկրներում: Առավել մեծ հարկային բեռը բաժին է ընկնում ՏՀԶԿ երկրներին, որը հասկանալի է և համապատասխանում է զարգացած երկրների հարկման մակարդակին: Համարվում է, որ զարգացող երկրներում հարկային ցածր դրույքաչափերը և հարկային արտոնություններն այդ երկրների ներդրումային գրավչության բարձրացման միջոց են⁷:

ԵԱՏՄ երկրների հարկերի դրույքաչափերի միասնականացման համար որպես օրինակ կարող է ծառայել ԵՄ փորձը, ըստ որի, ԱԱՀ համաեվրոպական համակարգի հրահանգին համապատասխան, առաջարկվում է սահմանել ԱԱՀ նվազագույն թույլատրելի շեմ առաջիկա 5 տարիների համար:

Եվրոպական միասնացման փորձը ցույց է տալիս, որ ի սկզբանե ներդաշնակեցվում է անուղղակի հարկման օրենսդրությունը, առանց որի անհնար է ազատ առևտրի պայմաններ ստեղծել⁸: Ընդունելով անուղղակի հարկման համակարգի ամբողջական ներդաշնակեցման անհրաժեշտությունը՝ հարկ է նշել, որ առավել նպատակահարմար է ընդունել միասնական համախմբող իրավական ակտ՝ միջազգային համաձայնագրի տեսքով⁹:

Միասնական մաքսահարկային քաղաքականության իրականացումը պահանջում է ԵԱՏՄ անդամ երկրների հարկային համակարգերի միասնականացման և ներդաշնակեցման որոշակի դրույթների մշակում, որոնցից առավել հիմնարար են միաձայնության, համամասնականության և համապարտության, ոչ խտրականության սկզբունքները:

Հարկային ինտեգրման համար ոչ պակաս կարևոր է ԵԱՏՄ անդամ երկրների տեղեկատվական համակարգերի միասնացումը՝ հիմնված հարկային տեղեկատվության փոխանակության վրա¹⁰:

Հարկային միասնացումը համարվում է ԵԱՏՄ-ին նոր երկրների ինտեգրման հիմնական պայմաններից մեկը, հետևաբար՝ դա նպաստում է անդամ երկրների ոչ միայն տնտեսական, այլև քաղաքական համակարգերի մերձեցմանը¹¹: Հաշվի առնելով ԵՄ երկրների փորձը՝ հարկավոր է արդյունավետ դարձնել մաքսասակագնային և հարկային կարգավորմանն ուղղված կարևորագույն հարցերի շուրջ որոշումների ընդունման ընթացակարգը: Մասնավորապես՝ անհրաժեշտ է զարգացնել ԵԱՏՄ անդամ երկրների հարկային մարմինների միջև համագործակցությունը՝ հարկային վճարումների օպտիմալացման, կրկնակի հարկման և խտրականության բացառման նպատակներով¹²:

Անուղղակի հարկերի հարկման համակարգերը ենթակա են ներդաշնակեցման առավել մեծ չափով, քանի որ զգալի ազդեցություն են թողնում զնագոյացման վրա և ԵԱՏՄ բոլոր երկրների հարկային եկամուտներում ամենամեծ բաժինն ունեն¹³: Բացի դրանից, անդամ երկրների անուղղակի

⁷ Տե՛ս **Алисенов А.С.**, Перспективы налоговой интеграции государств - членов Евразийского экономического союза, նշվ. հրատ., էջ 115:

⁸ Տե՛ս **Тегга В.**, European Tax Law / В. Terra, P. Wattel. Fifth edition. Netherlands: Kluwer Law International, 2008:

⁹ Տե՛ս Налоговое право Евразийского экономического сообщества: правовой режим налога на добавленную стоимость / под ред. Д. В. Винницкого. М., "Волтерс Клувер", 2010:

¹⁰ Տե՛ս **Алисенов А.С.**, նշվ. աշխ., էջ 117–118:

¹¹ Տե՛ս **Зиядуллаев Н.**, ЕАЭС: между политикой и экономикой // Проблемы теории и практики управления, № 9, 2015.

¹² Տե՛ս **Алисенов А.С.**, Перспективы налоговой интеграции государств - членов Евразийского экономического союза, նշվ. հրատ., էջ 119:

¹³ Տե՛ս **Ермекбаева Б.Ж.**, Проблемы гармонизации налоговых систем в рамках ЕврАзЭС // Publishing house Education and science s.r.o. URL: http://www.rusnauka.com/10_ENXXIV_2007/Economics/21744.doc.htm

հարկման տարբերությունները հանգեցնում են նրան, որ այդ երկրների ապրանքների գներն արտացոլում են ոչ միայն արտադրության գործոնների օգտագործման արդյունավետությունը, այլև տվյալ երկրին հատուկ հարկման համակարգերի պարամետրերը: Միևնույն ժամանակ, ինտեգրման խորացմանը զուգահեռ, արտադրողներն ինտեգրացիոն խմբավորման միասնական շուկայում մտնում են մրցակցության մեջ: Դրանով իսկ տեղի է ունենում մրցակցության խեղաթյուրում՝ կապված հարկային համակարգերի ազգային տարբերությունների հետ: Տեղի է ունենում մրցակցության խեղաթյուրում նաև միավորվող ֆինանսական շուկաներում, եթե հաշվի առնենք ֆինանսական գործիքների և ակտիվների հարկման տարբեր համակարգերի առկայությունը:

Ընդհանուր առմամբ, ԵԱՏՄ երկրների անուղղակի հարկման ներդաշնակեցումը ենթադրում է անցում անուղղակի հարկերի գանձման միասնական կանոնների՝ ներառյալ ԱԱՀ վերադարձի կանոնակարգի և ժամկետների, դրույքաչափերի մերձեցման խնդիրները: Բացի դրանից, անհրաժեշտ է ընդունել անուղղակի հարկերի գանձման վարչարարության միասնական կարգ ԵԱՏՄ անդամ երկրների փոխադարձ առևտրի ժամանակ մաքսային ձևակերպումների չեղարկման դեպքում՝ հաշվի առնելով ԱԱՀ գանձման սկզբունքների նույնականացումը և ԱԱՀ վճարողների միասնական ռեեստրի ստեղծման հարցերը: ԵԱՏՄ անուղղակի հարկման ասպարեզում քաղաքականությունը պետք է հիմնվի հարկային դրույքաչափերի վերանայման սկզբունքների վրա՝ ներմուծվող և արտահանվող ապրանքների դրույքաչափերի նույնականացման նպատակով¹⁴:

Այսպես՝ Բելառուսում ԱԱՀ դրույքաչափերը սահմանված են համապատասխանաբար՝ 20%, 0,5% և 0%, Ղազախստանում՝ 12% և 0%, Ղրղզստանում՝ 12% և 0%, Ռուսաստանում՝ 18%, 10% և 0%, Հայաստանում՝ 20% և 0%: ԵԱՏՄ շրջանակներում հարկային դրույքաչափերի տարբերությունը նպաստում է ապրանքների և ծառայությունների մատակարարման ուղիների խաթարմանը և խթանում է, այսպես կոչված, հարկային մրցակցությունը: Այդ պատճառով հարկման ներդաշնակեցումը ենթադրում է ԵԱՏՄ երկրների համար ԱԱՀ միասնական դրույքաչափի սահմանում 15%-ից ոչ ցածր մակարդակում և արտահանման դեպքում «զրոյական» դրույքաչափի համար անհրաժեշտ փաստաթղթերի նույնականացում¹⁵:

Հաշվի առնելով վերոնշյալը, ինչպես նաև ԱԱՀ նշանակությունը ԵԱՏՄ երկրների արտաքին առևտրի զարգացման համար՝ անհրաժեշտ է նշել հետևյալ առաջնահերթ ուղղությունները.

- միասնական տերմինաբանության օգտագործում ԱԱՀ-ով հարկման օբյեկտների որոշման համար,
- ԱԱՀ-ով հարկման օբյեկտների նույնական ցանկի ամրագրում, ինչպես նաև ԱԱՀ հարկման օբյեկտ չհամարվող գործառնությունների ցանկի հաստատում,
- «ապրանքների, աշխատանքների, ծառայությունների իրացում (մատակարարում)» միասնական հասկացության սահմանում, որը տվյալ

¹⁴St'u Коротина В.Л., Жверанцева М.С., Каримова Э.Р., Развитие процессов евразийской интеграции под воздействием налоговых механизмов, Известия Саратовского ун-та. Сер. Экономика. Управление. Право. Т. 13, вып. 3(1), 2013, էջ 296–297:

¹⁵St'u Каримова Э.Р., Жверанцева М.С., Голубниченко М.В., К вопросу о гармонизации систем косвенного налогообложения в Евразийском экономическом сообществе, Известия Саратовского ун-та. Нов. сер. Сер. Экономика. Управление. Право. Т. 13, вып. 4(1), 2013, էջ 529–530:

հարկի հարկման օբյեկտի հիմքն է կազմում,

- ԱԱՀ-ով հարկման օբյեկտների թվարկման ընդհանուր մոտեցումների սահմանում և ԵԱՏՄ անդամ երկրների օրենսդրական ակտերից այնպիսի հասկացությունների դուրսբերում, որոնք տարբեր կերպ են մեկնաբանվում ազգային մակարդակում,
- ապրանքների (ծառայությունների) իրացման դեպքում հարկային օրենսդրությամբ հարկման բազայի առանձնահատկությունների ամրագրման հնարավորություն,
- մաքսային տարածք ապրանքների (ծառայությունների) ներմուծման դեպքում հարկման բազայի որոշման նույնական եղանակի սահմանում,
- մասհանման ենթակա ԱԱՀ գումարների հաշվարկման միասնական մեթոդների կիրառում,
- ԵԱՏՄ տնտեսական տարածքում ԱԱՀ դրույքաչափերի աստիճանական մերձեցում,
- ԵԱՏՄ անդամ երկրների հարկային օրենսդրություններով ապրանքների (ծառայությունների) արտահանման անհրաժեշտ փաստաթղթերի միասնական ցանկի հաստատում,
- հաշվապահական հաշվառման և մաքսային օրենսդրության միասնականացում:

Հարկ է նաև նկատել, որ ԵԱՏՄ երկրներում հարկային կարգավորման հիմնական խնդիրը կանոնակարգման ենթակա հիմնական սկզբունքները ներառող համընդհանուր փաստաթղթերի բացակայությունն է¹⁶:

ԵԱՏՄ անդամ երկրների հարկային օրենսդրությունների վերլուծությունը թույլ է տալիս կատարել որոշակի եզրահանգումներ.

1. Անուղղակի հարկերի հետագա ներդաշնակեցումն ու միասնականացումը նպատակահարմար է իրականացնել հարկման բազայի ձևավորման կարգի և վճարման ենթակա հարկի փաստաթղթային հաստատման մերձեցման ուղղությամբ:

2. ԵԱՏՄ անդամ երկրների հարկային օրենսդրությունների մերձեցման հիմքը ԵԱՏՄ-ի մասին համաձայնագիրն է, որտեղ կոդավորվում են նախկինում կնքված համաձայնագրերը, ինչպես նաև ներմուծված են նոր, սկզբունքորեն կարևոր նորմեր (խտրականության բացառման, ֆիզիկական անձանց եկամուտների հարկման մասին և այլն):

3. ԵԱՏՄ անդամ երկրների հարկային օրենսդրությունների ներդաշնակեցման և միասնականացման ընթացքում նպատակահարմար է մշակել ԵԱՏՄ օրենսդրության հիմունքները՝ հաշվի առնելով արդեն իսկ մշակված հարկային օրենսդրության հիմունքների հայեցակարգի դրույթները¹⁷:

Այսպիսով՝ երկարաժամկետ հեռանկարում անուղղակի հարկման միասնականացումը և ուղղակի հարկման կարգավորման արդյունավետության մակարդակի բարձրացումը կնպաստի.

- աշխատանքի և կապիտալի առավել արդյունավետ վերաբաշխմանը,
- խոչընդոտների նվազեցմանը, որը կավելացնի բնակչության և ընկերությունների եկամուտները, որոնք կապահովեն խնայողությունների և ներդրումների աճը,

¹⁶ Տե՛ս **Ратушняк Е.С.**, Об унификации внешнеэкономической политики в сфере налогообложения в странах ЕЭП: проблемы и перспективы. Журнал "Вестник МГИМО-Университета", №1 (34), էջ 76. <https://cyberleninka.ru/article/n/ob-unifikatsii-vneshneekonomicheskoy-politiki-v-sfere-nalogooblozheniya-v-stranah-eeep-problemy-i-perspektivy>

¹⁷ Տե՛ս **Зорина Р.С.**, Перспективы гармонизации налогового законодательства стран – участниц ЕАЭС, журнал "Законодательство", июль, 2015, էջ 76–77:

- ԵԱՏՄ անդամ երկրներում գործարարության միջավայրի և բիզնեսի արդյունավետության ապահովմանը մրցակցության ակտիվացման և հարկային վարչարարության որակի բարձրացման հաշվին:

Օգտագործված գրականություն

1. Алисенов А.С., Перспективы налоговой интеграции государств - членов Евразийского экономического союза, Финансовый журнал / Financial Journal , №5, 2017.
2. Алисенов А.С., Налоговые аспекты интеграции Евразийского экономического союза // Всероссийский экономический журнал (ЭКО), № 2, 2017.
3. Ратушняк Е.С., Об унификации внешнеэкономической политики в сфере налогообложения в странах ЕЭП: проблемы и перспективы; Журнал "Вестник МГИМО-Университета", №1 (34), 2014. <https://cyberleninka.ru/article/n/ob-unifikatsii-vneshneekonomicheskoy-politiki-v-sfere-nalogooblozheniya-v-stranah-eep-problemy-i-perspektivy>
4. Мамбеталиев Н.Т., Лебедева Т.В., Становление налоговых систем в государствах Евразийского экономического сообщества, Журнал "Налоговый вестник", № 5, 2011. <http://www.nalvest.com/nv-articles/detail.php?ID=24973>
5. Малис Н., Грундел Л., Горохова Н., Актуальные проблемы налогового администрирования НДС // "Налоговый вестник", № 12, 2015.
6. Трунина Е.В., Правовое регулирование таможенных отношений в Евразийском экономическом союзе // Евразийство: на пути к "Большой Европе": учеб пособие / кол. авт., науч. ред. Ю.Н. Сушкова. Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2015.
7. Terra V. European Tax Law / В. Terra, P. Wattel. Fifth edition. Netherlands: Kluwer Law International, 2008.
8. Налоговое право Евразийского экономического сообщества: правовой режим налога на добавленную стоимость / под ред. Д. В. Винницкого. М., "Волтерс Клувер", 2010.
9. Зиядуллаев Н., ЕАЭС: между политикой и экономикой // Проблемы теории и практики управления, № 9, 2015.
10. Еремкбаева Б.Ж., Проблемы гармонизации налоговых систем в рамках ЕврАзЭС // Publishing house Education and science s.r.o. URL: http://www.rusnauka.com/10_ENXXIV_2007/Economics/21744.doc.htm
11. Коротина В.Л., Жверанцева М.С., Каримова Э.Р., Развитие процессов евразийской интеграции под воздействием налоговых механизмов; Известия Саратовского ун-та. Сер. Экономика. Управление. Право. Т. 13, вып. 3(1), 2013.
12. Каримова Э.Р., Жверанцева М.С., Голубниченко М.В., К вопросу о гармонизации систем косвенного налогообложения в Евразийском экономическом сообществе, Известия Саратовского ун-та. Сер. Экономика. Управление. Право. Т. 13, вып. 4(1), 2013.
13. Зорина Р.С., Перспективы гармонизации налогового законодательства стран - участниц ЕАЭС, журнал "Законодательство", июль, № 7, 2015.

ДАВИД АХВЕРДЯН*Профессор кафедры МЭО АГЭУ, доктор экономических наук***ОГАННЕС МЕЛКУМЯН***Студент 2-ого курса магистратуры кафедры международных экономических отношений по специализации "Международные валютные отношения" АГЭУ*

Основные задачи гармонизации налога на добавленную стоимость в пределах ЕАЭС.— Налоговым законодательствам стран-участниц ЕАЭС характерны ряд общих проблем, одной из которых является неравномерное распределение налогового бремени и некоторые различия в налоговых законодательствах. На современном этапе одной из основных задач является гармонизация ставок НДС, поскольку применяемые в странах-участниц ЕАЭС ставки в основном не идентичны. В долгосрочной перспективе гармонизация косвенного налогообложения способствует более эффективному распределению труда и капитала, увеличению доходов населения и фирм, улучшению деловой среды и эффективности бизнеса в странах ЕАЭС.

Ключевые слова: *налог на добавленную стоимость, гармонизация налоговых систем, неравномерное распределение налогового бремени.*

JEL: F69, H71

DAVIT HAKHVERDYAN*Professor at the Chair of IER at ASUE, Doctor of Economics***HOVHANNES MELKUMYAN***Graduate student in IER Master's Degree at ASUE, majoring in International Currency Relations*

The Main Objectives of the Harmonization of Value-added Tax within the EAEU.— The tax legislations of the EAEU member countries are characterized by a number of common problems, one of which is the uneven distribution of the tax burden and some differences in tax legislation. At the present stage, one of the main issues is the harmonization of VAT rates, since the rates used in the EAEU member-countries are mostly not identical. In the long run, the harmonization of indirect taxation will contribute to the more efficient distribution of labor and capital, the increase in incomes of the population and firms, the improvement of the business environment and business efficiency in the EAEU countries.

Key words: *value added tax, harmonization of taxation systems, uneven distribution of tax burden.*

JEL: F69, H71